



**TURUN
YLIOPISTO**

”Terveisii Kauttua!”

Euran paperiteollisuuden naistyöntekijöiden kokemuksia yhteisöllisyydestä

Liisa Uoti

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Liisa Uoti

”Terveisii Kauttualta!” – Euran paperiteollisuuden naistyöntekijöiden kokemuksia yhteisöllisyydestä

Sivumäärät: tutkielman sivumäärä 26, liitteiden sivumäärä 1

Tutkielman aiheena on Euran paperiteollisuuden naistyöntekijöiden kokemukset yhteisöllisyydestä. Tavoitteena on tuoda esille ja tallentaa tätä naisnäkökulmaa alueen historiasta. Lähestyn aihetta muistitietotutkimuksen avulla ja käsittelen keräämäni aineistoa kulttuurianalyysin näkökulmasta. Tutkimuksen primääriaineistona toimivat kaksi vuoden 2024 syksyllä tekemäni haastattelua, joita analysoin sisällönanalyysin ja lähiluvun avulla. Haastateltavat ovat Euran paperiteollisuuden vanhoja työntekijöitä, ja he työskentelivät eri tehtailla eri aikoina. Käytän tutkimusaiheen taustoittamiseen tehdasyhteisöistä ja naisten asemasta aiemmin kirjoitettuja teoksia. Erityisesti Maria Vanha-Similän tehdasyhteisöjä käsittelevät teokset osoittautuivat otollisiksi niin aiheen taustoittamiseen kuin analyysin tueksi. Pekka Korvenmaan ”Kauttua: tuotanto ja ympäristö 1689–1989” on myös oleellinen teos aiheen historian taustoittamisessa.

Tutkimuksen perusteella naistyöntekijöiden yhteisöllisyyden kokemukset osoittautuivat pääpiirteittäin hyviksi. Koettu yhteisöllisyys oli vahvinta omassa tehtaassa ja työryhmässä. Euran Paperi ja Kauttuan paperitehdas olivat toisistaan erillisiä yksiköitä, eivätkä tehtaiden työntekijät olleet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Työntekijöiden välistä etäisyyttä selittää myös työtehtävien eroavaisuudet sekä vallinneet ennakkoluulot osapuolten välillä.

Yhteisöllisyyden koettiin vähentyneen huomattavasti työnantajan etääntyessä työntekijöidensä töiden ulkopuolisista elämän osa-alueista. Haastatteluissa korostuu kaipuu entiseen vahvempaan yhteisöllisyyteen ja tiiviimpään kontaktiin työnantajan kanssa. Alueen historia, paikallisuus, sekä työntekijöiden sukulaisuussuhteet vaikuttivat merkittävästi koettuun yhteisöllisyyteen. Ihmiset kasvoivat yhdessä ja tunsivat toisensa hyvin. Paikallisuuden vähentyessä myös yhteisöllisyyden merkitys väheni, erityisesti vapaa-ajalla ja töiden loppumisen jälkeen se hiipui entisestään. Yhteisöllisyys näkyy tänä päivänä satunnaisena muisteluna vanhojen työkavereiden kesken. Yhteisöllisyyden kokemukset osoittautuivat hyvin yksilöllisiksi. Kokemuksiin vaikuttivat erityisesti naistyöntekijän työaika, työnimike sekä persoona.

Avainsanat: yhteisöllisyys, naisnäkökulma, työyhteisöt, paperiteollisuus, paikallisuus, intersektionaalisuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen taustaa	5
1.2	Euran paperiteollisuuden historiaa	6
1.3	Tutkimuskysymykset	9
1.4	Aikaisempi tutkimus	9
1.5	Teoreettinen viitekehys	10
1.6	Aineisto ja analyysimenetelmät	12
1.7	Eettiset kysymykset	14
2	Analyysi ja tulkinta	16
2.1	Asema yhteisössä ja yhtiön merkitys	16
2.2	Sukupuolen merkitys	19
2.3	Luokan ja työnimikkeen merkitys	21
2.4	Kokemukset yhteisöllisyydestä töiden jälkeen	24
3	Johtopäätökset	27
	Lähteet	29
	Primääriaineisto	29
	Lähdekirjallisuus	29
	Liitteet	32
	Liite 1. Haastattelurunko	32

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen taustaa

Naisten työurat alkoivat 1900-luvun sotien jälkeen useimmiten tehtaissa (Vanha-Similä 2020, 43). Myös Euran kunnassa vuodesta 1908 lähtien toiminut paperiteollisuus on työllistänyt pitkään naisia (Korvenmaa 1989, 62, 72). Olen itse kotoisin Eurasta ja pääsin hiljattain töiden kautta tutustumaan aluetta ja sen teollista historiaa käsittelevään näyttelyyn. En tätä aikaisemmin tiennyt aiheesta kovinkaan yksityiskohtaisesti. Töiden lomassa kiinnostuin erityisesti esiin nousseista naisnäkökulmista sekä yhteisöllisyyden ilmentymistä. Halusin tietää enemmän alueen teollisuuden historiasta juuri näistä näkökulmista. Tutkielmani aiheeksi valikoituikin Euran paperiteollisuuden naistyöntekijöiden kokemukset yhteisöllisyydestä.

Tehtaiden toiminnan alusta saakka naiset ovat työskennelleet eri osastoilla ympäri tehtaita, konttoreista paperinlajitteluun. Naiset ja miehet työskentelivätkin yhdessä, rinnakkain. (Korvenmaa 1989, 72–73.) Euran paperiteollisuuden voisi sanoa olleen kuitenkin miesvaltaista ja juuri tämän miesvaltaisuuden vuoksi koen naistyöntekijöiden näkökulman erityisen kiinnostavaksi. Naislähtöistä tutkimusideaa jalostaessani huomioni kiinnittivät etenkin viittaukset paperiteollisuuden työntekijöiden eriarvoisuuteen ja heidän omat kokemuksensa tästä. Mahdollisuuksia pohtiessani aloin pitää intersektionaalisuuden käsitettä hyvin osuvana vaihtoehtona tutkimukselleni. Tutkimuksessani oleellisia intersektionaalisuuden käsitteitä ovat sukupuolen lisäksi ikä sekä sosioekonominen asema.

Tarkoitukseni on lähestyä aihetta etnologisesta näkökulmasta, muistitietotutkimuksen avulla. Pyrin tutkimuksessani nostamaan esiin naistyöntekijöiden kokemuksia haastatteleamalla tehtailla työskennelleitä naisia. Haastattelujen lisäksi hyödynnän tehdasyhteisöistä aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia ja kirjallisuutta. Koen muistitietotutkimuksen otolliseksi tutkimukseeni, sillä siinä huomio keskittyy muistelijan, tässä tapauksessa haastateltavien kokemusten tulkitsemiseen ruohonjuuritasolla (Pöysä 2021). Haluan tutkimukseni avulla korostaa ja nostaa esille kotiseutuni naisten kokemuksia ja näkökulmaa. Koen tämän erityisen tärkeäksi, sillä paperitehtailla on niiden historian aikana ollut todella merkittävä vaikutus koko alueen väestöön. Haluan tutkimuksellani tuoda esille kotiseutuni historiaa myös siksi, että uskon monen Eurassa asuvan olevan tietämätön alueen rikkaasta historiasta. Koen näin, sillä olin itsekkin yhtä tietämätön aiheesta vielä vuosi sitten.

1.2 Euran paperiteollisuuden historiaa

Kauttualla on pitkä teollinen historia, joka alkoi jo vuonna 1689 vapaaherra Lorentz Creutzin perustettua alueen ensimmäisen rautaruukin. Creutz kuului Ruotsin valtakunnan aatelistoon ja toimi urallaan esimerkiksi Turun ja Porin lääniin maaherrana. Kauttuan rautaruukki perustettiin kahden korkean mäen väliin, joen ja sen koskien sekä maantien tuntumaan, alueen otollisen sijainnin ja olosuhteiden vuoksi. Hiljalleen ruukin ympäristöön alkoi kehittyä teollisuuden tarvittavien rakennusten lisäksi myös työväen rakennuksia. Työntekijöistä suurin osa oli paikallisia, mutta esimerkiksi seppiä tuli myös ulkomailta, esimerkiksi Ruotsista. (Korvenmaa 1989, 10–11, 13–14, 18, 21.)

Vuosien kuluessa ja omistajien vaihtuessa Kauttuan ruukinalue kehittyi merkittävästi. Ruukin toiminta laajeni ja omistajan asuinrakennuksia sekä työläisten tiloja uudistettiin. Tuotannon ja samalla työvoiman tarpeen kasvaessa työntekijöille rakennettiin lisää asuintiloja ruukin tuntumaan. Alueen talousrakennukset keskittyivät 1900-luvulle tultaessa Tallinmäelle, jonka rakennukset palvelivat alueen laajaa maataloutta. (Korvenmaa 1989, 23, 25, 32, 39, 46–47, 54.)

Kauttuan ruukista tuli vuonna 1873 osa Antti Ahlströmin teollisuusimperiumia (Korvenmaa 1989, 51). Raudanvalmistuksen tuottavuuden heikentyminen johti Kauttuan rautaruukin hiljattaiseen lakkauttamiseen, mitä seurasi Ahlströmin siirtyminen metsäteollisuuden piiriin. Antti Ahlströmin kuoltua hänen vanhimman poikansa Walter Ahlströmin toimesta A. Ahlström Osakeyhtiö perusti Kauttualle Kauttuan puuhioke- ja paperitehtaan, joka valmistui vuonna 1907 ja aloitti toimintansa seuraavana vuonna. (Korvenmaa 1989, 62.) Kauttuan lisäksi Antti Ahlström osti myös Leineperin sekä Strömforsin ruukit ja A. Ahlström Osakeyhtiöstä muodostui aikansa suurin suomalainen teollisuusyhtiö (Ahlström n.d.).

Paperiteollisuuden siirtyminen mahdollisti ihmisten suuremman työllistymisen. Tässä vaiheessa alkoi myös työntekijöiden työtehtävien sekä asemien huomattavampi toisistaan eriytyminen. Paperitehtaan pyörittäminen vaati yhä erikoistuneempaa työväkeä ja työaloja, mikä mahdollisti myös naisten merkittävämmän panoksen työrintamalla. Naisten siirtymistä työrintamalle lisäsivät myös 1900-luvun sodat, joiden aikana miehet lähtivät rintamalle. Euran paperiteollisuuden työväki koostuikin sota-aikana suurimmilta osin naisista. Naisten työskentelyä edisti myös A. Ahlström Osakeyhtiön järjestämä lastenhoito. (Korvenmaa 1989, 72, 98, 114.) Yhtiöiden järjestämä lastenhoito ei ollut aikanaan kuitenkaan poikkeuksellista, sillä sitä esiintyi myös muualla Suomessa. Esimerkiksi Forssan tekstiilitehdas järjesti

työntekijöidensä lapsille päivähoitoa vanhempien työnteon mahdollistamiseksi (Vanha-Similä 2017a, 4). Pitkän historian aikana alueen ihmiset elivät läheisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tehtaalla työskennelleiden voisi sanoa muodostaneen muista alueella asuvista erillisen yhteisönsä. Välitön vuorovaikutussuhde oli yleistä Suomen tehdasyhteisöissä, erityisesti juuri läheisen asumisen vuoksi (Lappalainen 2008, 59). Koenkin tämän olleen merkittävä yhteisöllisyyden rakentaja.

Euran paperiteollisuutta päätettiin laajentaa vuonna 1937 paperin jalostustehtaalla Kauttuan paperitehtaan yhteyteen. Tuotanto Euran Paperin jalostustehtaalla kasvoi kuitenkin todella nopeasti talvi- ja jatkosotien aikana, sillä tehtaalla valmistettiin monia korviketuotteita. Tuotanto kasvoi niin paljon, että Euran Paperille päätettiin rakentaa oma erillinen jalostamo vuonna 1941. Uusi tehdas sijoitettiin pois vanhan ruukin ympärille muotoutuneesta alueesta, sillä energian tuotanto ei ollut enää riippuvainen vesivoimasta toimiessaan sähköllä. (Korvenmaa 1989, 62, 64, 97.)

Euran Paperin siirtyminen pois vanhasta keskuksesta vaikutti myös yhteiskunnan painopisteiden muutokseen. Tätä edisti etenkin Kauttuan uuden keskustan rakentaminen uusien kulkuyhteyksien varteen. Kolmen pääkeskuksen, eli vanhan koskea ympäröivän tehdasalueen, Euran Paperin sekä uuden liikekeskustan, ulkopuolella sijaitsevat asuinalueet alkoivat hiljalleen laajentua. (Korvenmaa 1989, 105.) Samanlainen kehityssuunta on huomattavissa myös Forssan tehdasyhteisössä, jossa yhtiö rakennutti työntekijöiden asuinrakennuksia vähitellen kauemmas tehtaista (Vanha-Similä 2017b, 158). Koen asuinalueiden siirtymisen kauemmas tehtaiden välittömästä läheisyydestä luoneen etäisyyttä työntekijöiden ja tehtaiden välille, samalla vaikuttaen osapuolten sosiaalisen vuorovaikutuksen laatuun.

Kauttualle rakennetut asuinrakennukset jakautuivat vahvasti eri työntekijä- ja sosiaaliryhmien mukaan. Esimerkiksi naimattomille naistyöntekijöille rakennettiin vuosina 1942–1943 Alvar Aallon suunnittelema asuntola nimeltään Tipula. Yksittäisiä asuinrakennuksia suunniteltiin myös tehtaiden johdolle ja ylemmille toimihenkilöille. Suuri osa rakennetuista asuinrakennuksista kuitenkin muistuttivat kaavoituksen vuoksi vahvasti toisiaan. Lisääntyvää rakentamista edesauttoi A. Ahlström Osakeyhtiön Varkaudella sijaitsevan talotehtaan tuotanto. 1940-luvulla asuinrakennusten rakentaminen oli alueella huipussaan. Pekka Korvenmaan mukaan ”ajanmukainen asuntokanta oli edellytys työvoiman pysyvyydelle, ja varsinkin korkealle koulutettuja toimihenkilöitä oli houkuteltava syrjäiselle paikkakunnalle

luontaiseduin.” (Korvenmaa 1989, 99–108, 114.) Tehtaan järjestämä asuminen ei ollut Suomessa tavatonta. Esimerkiksi Forssan tekstiilitehtaalla 1950–1970-luvuilla monet työntekijöistä asuivat yhtiön kautta saadussa asumuksessa (Vanha-Similä 2017b, 85).

Sotien jälkeen vahvistui käytäntö, jossa asuinrakennuksia rakennettiin yksinomaan työntekijöiden ostettavaksi vuokraamisen sijaan. Taloja sekä tontteja myytiin suhteellisen edulliseen hintaan, millä pyrittiin kannustamaan työntekijöiden omatoimista rakentamista. (Korvenmaa 1989, 115.) 1960–1970-luvuilla tehtaiden tuotanto kasvoi entisestään ja alueen rakennuskanta laajeni. Yhtiö tarjosi tällöin lisääntyvissä määrin ennemmin tontteja kuin valmiita asuinrakennuksia. Näin yhtiö vähensi omaa vastuutaan työntekijöidensä asuttamisessa. Yhtiö jatkoi kuitenkin toimihenkilöiden asuntojen rakentamista. (Korvenmaa 1989, 117, 122.)

Tehtaiden merkitys näkyi miltei jokaisella työntekijöiden elämien osa-alueilla (ks. Vanha-Similä 2017b, 204). Monet viettivät koko elämänsä jollakin tavalla yhteydessä Euran paperitehtaisiin, lasten päivähoidosta vapaa-ajan toimintaan, töihin ja tehtaan eläkeläisten toimintaan. Kauttuan Tehtaitten Eläkeläiset ry:n verkkosivujen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on järjestää vapaa-ajan harrastus- ja kulttuuritoimintaa tehtailta eläköityneille sekä heidän puolisoilleen. Yhdisty perustettiin vuonna 1981 ja sen toiminta jatkuu edelleen. Vuonna 2022 yhdistyksessä oli noin 260 jäsentä. (Kauttuan Tehtaitten Eläkeläiset ry n.d.)

Euran Paperi sulki ovensa vuonna 2020, mutta Kauttuan paperitehdas toimii tänäkin päivänä, nimellä Jujo Thermal Oy. Tehdas on erikoistunut erikoispapereiden, etenkin lämpöherkän paperin, kuten kuittien valmistukseen. Sen omistaa japanilainen yhtiö nimeltään Nippon Paper Industries. (JTK n.d.) En kohdista huomiotani tutkimuksessa tähänhetkisiin työntekijöihin, mutta koen nykytilanteen avaamisen tuovan aiheelle tarvittavaa kontekstia. Olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut pohtimaan historian ja sen kehityssuuntien vaikutuksia yhteisön ja yhteisöllisyyden rakentumiseen. Koen myös historian käsittelyn oleelliseksi tutkimukseni aiheen taustoittamisessa.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena on asettaa naistyöntekijöiden kokemukset keskiöön ja pohtia heidän näkemyksiään paperiteollisuuden ja sen parissa työskennelleiden yhteisöllisyydestä. Muodostamieni kysymysten avulla nostan esiin kotikuntani naisten historiaa ja tallennan tätä mielestäni tärkeää näkökulmaa ja kokemusta. Pääasiallisiksi tutkimuskysymyksiksi muodostin seuraavat:

1. Miten Euran paperiteollisuuden naistyöntekijät kokivat yhteisöllisyyden työyhteisössään?
 - a. Millaiset seikat tähän vaikuttivat?
 - b. Miten yhteisöllisyys ilmeni töiden ulkopuolella?

1.4 Aikaisempi tutkimus

Ensisijainen intressini tutkimuksessani ovat haastateltavien kokemukset. Aihetta taustoittaakseni hyödynnän tehdasyhteisöistä aikaisemmin tehtyjä teoksia sekä kokemukseen ja muistitietotutkimukseen pohjautuvaa tutkimusta. Tehdasyhteisöjä onkin tutkittu melko paljon. Marja Vanha-Similä toteaa artikkelissaan ”Muistitietotutkimus Forssan tehdasyhteisön arjesta” tehdasyhteisöjen ja niiden työntekijöiden arjen tutkimuksen olevan ominaista etenkin turkulaiselle kansatieteelle, nykyiselle etnologialle (Vanha-Similä 2017a, 2). Täten myös oma tutkimukseni on jatkoa tälle tutkimusperinteelle. Koen etenkin Vanha-Similän tutkimukset erityisen hyödyllisiksi niiden keskeisen naisnäkökulman vuoksi, erityisesti aiheen taustoittamiseen sekä oman analyysini tueksi.

Myös Vanha-Similän muut teokset, kuten ”Pyykkilaudasta pillereihin – Naisten arki Suomessa 1950–1970-luvuilla” (2020) sekä hänen väitöskirjansa ”Yhtiöön, yhtiöön!: lapsiperheiden arki Forssan tehdasyhteisössä 1950–1970-luvuilla” (2017) toimivat tärkeinä kirjallisuuslähteinä tutkimuksessani. Vanha-Similän tutkimukset ajoittuvat pääosin 1950–1970-luvuille ja jättävät näin ulkopuolelle omaan tutkimukseeni sisältyviä ajanjaksoja. Koen kirjallisuuden kuitenkin otolliseksi aiheen taustoittamiseen sekä laajemman kontekstin esiin tuomiseen.

Tehdasyhteisöjen elämästä on kirjoitettu myös useampia artikkeleja, kuten Niina Lappalaisen ”Pilaa vai peliä? Miesten ja naisten välinen seksuaalihuumorit työyhteisössä” (2008). Artikkelit käsittelee vuosina 1893–1991 toimineella Tikkakosken ase- ja metallitehtaalla vallinnutta

seksuaalissävytteistä huumoriperinnettä. Artikkelissa Lappalainen pohtii hyvin kattavasti sukupuolen ja yhteiskuntaluokan rajoja sekä huumorin takana piilevää kiusoittelevaa ja ahdistelua. Koen tämän hyödylliseksi omassa tutkimuksessani, etenkin analysoidessani Euran paperitehtaiden ja niiden sisäisten osastojen välisiä vuorovaikutussuhteita sekä yhteisöllisyyttä.

Suuri osa löytämästäni kirjallisuudesta käsittelee yksittäisten paikkakuntien tehdasyhteisöjä, kuten hyödyntämäni Vanha-Similän teos Forssan tekstiiliteollisuuden tehdasyhteisöstä. Tässä tutkimuksessa käytän myös Pekka Korvenmaan teosta ”Kauttua: Tuotanto ja Ympäristö 1689–1968” (1989), joka kertoo Kauttuan ruukinalueen historiasta hyvin yksityiskohtaisesti. Teoksessa Korvenmaa keskittyy kertomaan aiheesta faktaanäkökulmasta, mikä eroaa omasta, kokemukseen pohjautuvasta tutkimusnäkökulmastani. Teos on kuitenkin otollinen historian kuvailuun ja muuhun taustoittamiseen. Euran paperiteollisuuden historiasta löytyy vain rajatusti aikaisempaa tutkimusta ja kirjallisuutta, joten historiaa käsittelevä osuus tutkimuksessa pohjautuu pitkälti Korvenmaan teokseen.

1.5 Teoreettinen viitekehys

Tutkimus on luonteeltaan laadullista ja sen keskiössä ovat naistyöntekijöiden yhteisöllisyyden kokemukset. Kokemusnäkökulmaan pohjautuvassa tutkimuksessa todellisuuden ajatellaan olevan jokaiselle yksilöllinen sekä moninainen (Jokinen 2021). En siis tutkimuksessani ole kiinnostunut käsittelemieni aiheiden todenpitävyydestä, vaan siitä miten naistyöntekijät itse mieltävät kokemuksensa ja ymmärtävät niitä. Tutkielmani keskeisiä käsitteitä ovat yhteisöllisyys, yhteisö, intersektionaalisuus sekä kokemus.

Yksilön elämään ja kokemuksiin vaikuttavat sosiaalinen tausta, luokka, ikä, sukupuoli, perhesuhteet sekä fyysinen ympäristö. (Enges, Mahlamäki ja Virtanen 2015, 61.) Koen tämän vuoksi intersektionaalisuuden käsitteen optimaaliseksi tutkimukseeni. Määrittelen intersektionaalisuuden näkökulmaksi, jonka avulla on mahdollista tulkita yhteiskunnassa vallitsevia eriarvoistavia rakenteita sekä ihmisen asemaan vaikuttavia seikkoja ja yksityiskohtia. (Tieteentermipankki n.d.; Elonheimo, Miettinen, Ojala ja Saresma 2022.) Intersektionaalisen näkökulman, etenkin sukupuolen, iän ja sosioekonomisen aseman avulla tulkitsen tutkimuksessani yhteisöllisyyttä, sen kokemuksia arjessa sekä kokemuksiin vaikuttaneita kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä. Määrittelen luokan Outi Fingerroosin, Niina Naarmisen ja Matti Roiton artikkelin ”Äänekäs luokka. Tehdastyöväen menneisyyden ja muistitiedon jäljillä” (2019) avulla. Määrittelen luokan muotoutuvan ympäröivän

kulttuurisen, sosiaalisen ja poliittisen kontekstin perusteella. Luokka on ”-- eletty, koettu ja moniääninen.” (Fingerroos, Naarminen ja Roitto 2019, 209.) Samaan luokkaan kuuluvia sitoo yhteen yleisimmin erityisesti sosioekonominen asema (Britannica 2024). Tutkimuksessa käsitän luokan kuitenkin intersektionaalisuuden raameissa. Koenkin sukupuolen ja iän vaikuttavan yksilön luokkaan.

Yhteisön määrittelyssä käytän apunani Heikki Lehtosen teosta ”Yhteisö” (1990). Lehtosen mukaan ajatus asuinpaikan perusteella muodostuvasta yhteisöllisyyden tunteesta voi edustaa ”korkeinta ja syvällisintä yhteisyyden tunnetta”. Tässä tapauksessa yhteisöllisyys on kuitenkin ennemminkin symbolista, sillä yhteisön muodostuminen on aina pääasiallisesti seurausta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Tulkitsen tutkimuksessa naistyöntekijöiden yhteisöllisyyttä tämän paikallisyhteisyyden käsitteen avulla, jota käsitellessä käytän paikallisyhteisön käsitettä. Koen Euran paperiteollisuuden paikallisyhteisöön vaikuttaneen myös kyläyhteisyyden, jossa sosiaalinen vuorovaikutus on henkilökohtaista ja välitöntä. Kyläyhteisyydessä Lehtonen korostaa paikallisyhteisyyden käsitteestä puuttuvaa sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä. (Lehtonen 1990, 218–2019.) Pysin hyödyntämään tutkimuksessa tätä kyläyhteisön käsitettä, sillä olen kiinnostunut naistyöntekijöiden työn ulkopuolisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Kyläyhteisöllä tarkoitan Kauttuan kylää, erityisesti työntekijöiden muodostamia naapurustoja. Käsitän paikallisyhteisön ennen kaikkea paikallisuuden ja historian muodostamana työntekijöiden symbolisena yhteisyytenä.

Tutkimuskohteeni tutkimiseen liittyy oleellisesti myös työyhteisöllisyyden käsite, jonka Lehtonen käsittää muodostuvan itse työntekijöistä huolimatta. Työnantaja liittää työntekijät yhteen tuotanto-organisaatioksi, jonka perimmäisenä tarkoituksena on kasvattaa yrityksen ja sen omistajien pääomaa. (Lehtonen 1990, 232.) Olen tutkimuksessani kiinnostunut käsittelemään, miten tämä pääomakeskeinen ajatusmaailma on ajan saatossa vaikuttanut naistyöntekijöiden kokemaan yhteisöllisyyteen. Tämä näkökulma on mielestäni erittäin mielenkiintoinen Euran paperitehtaiden työntekijöiden sukulaisuussuhteiden huomattavan merkityksen vuoksi. Tehtaan työntekijöistä suuri osa olikin toisilleen sukua, ja ihmiset olivat tietoisia toistensa sukulaissuhteista sekä sukujen historiasta (H1).

Määritän tutkimuksessani kokemuksen subjektiivisuuden käsitteen avulla, sillä koen kokemuksen olevan aina subjektista riippuvainen. Subjektiivisuutta käsiteltäessä viitataan yksilön henkilökohtaiseen näkökulmaan. (Tieteentermipankki n.d.) Määrittelen tutkimuksessa

kokemuksen muovautuvan perustavanlaatuisesti yksilön tunteiden, kulttuurisen ja ajallisen kontekstin sekä aikaisempien kokemusten perusteella.

Tutkimani naistyöntekijöiden kokemukset yhteisöllisyydestä ovat syntyneet heidän jokapäiväisissä elämässään, töissä sekä vapaa-ajalla. Pasi Enges, Tiina Mahlamäki ja Timo J. Virtanen toteavat artikkelissaan ”Arki, juhla ja pyhä” (2015, 61), että arki ”koetaan työn, vapaa-ajan ja levon jatkumoksi, jossa ajankäyttö on rutiininomaista ja sisältö tavanomaista.” Määrittelenkin tutkimuksessa arjen tämän kuvailun avulla. Arki muodostuu sosiaalisen vuorovaikutuksen, tapojen ja käytänteiden sekä ajan ja tilan luomassa kontekstissa. Ihminen elää suurimman osan elämästään arjessa. Arjen luonne ja siihen suhtautuminen on kuitenkin täysin yksilöllistä. Arkea, siinä ilmeneviä ja sitä rakentavia ilmiöitä on tutkittu erityisesti etnologian tieteenalalla (Enges, Mahlamäki ja Virtanen 2015, 61) ja koenkin sen sopivan hyvin omaan tutkimukseeni. Etnologiselle tutkimukselle on ominaista myös kenttätyö sekä erilaisten verkko- tai arkistomateriaalien hyödyntäminen. Toteutan tätä etnografista tutkimusotetta tekemieni haastattelujen ja hyödyntämäni kirjallisuuden kautta. (Kouri 2017, 37.)

1.6 Aineisto ja analyysimenetelmät

Tutkimukseni pääasiallisena aineistona toimivat tekemäni kaksi haastattelua. Haastateltavat ovat molemmat työskennelleet Euran paperitehtailla ja tehneet niillä merkittävät urat. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja suoritin ne kasvotusten. Molemmat haastatteluista kestivät reilun tunnin. Toisen suoritin kävelyhaastatteluna Kauttuan ruukinpuistossa ja toisen haastateltavan kodissa. Haastattelut olivat puolistrukturoituja, sillä halusin haastateltaville jäävän tarpeeksi tilaa nostaa esille haluamiaan aiheita ja teemoja, mutta halusin kuitenkin parhaani mukaan pysytellä kutakuinkin aiheessa.

Pseudonymisoin tutkimuksessani haastateltavien nimet. Päädyin tähän tekstin sujuvuuden parantamisen vuoksi. Toivon tämän tuovan esiin haastateltavien ja heidän kokemuksensa inhimillisyyttä sekä henkilökohtaisuutta. Käytän haastateltava 1:stä pseudonyymiä Hannele ja haastateltava 2:sta pseudonyymiä Maarit. Hannele työskenteli Euran Paperissa 1990-luvulta vuoteen 2020 asti. Maarit taas työskenteli Kauttuan paperitehtaalla 1960-luvulta 1990-luvulle, eli yhteensä noin 30 vuotta. Tämä haastateltavien työurien eriaikaisuus luo tutkielmalleni kattavan pohjan ja laajan näkökulman. Analysoin keräämääni aineistoa sisällönanalyysin sekä lähiluvun keinoin. Haastattelut ovat itsessään kokemukseen keskittyvää muistitietotutkimusta ja hyödynnän tulosten pohtimisessa kulttuurianalyysin näkökulmaa.

Muistitieto on ollut osa kulttuurien tutkimusta miltei sen koko olemassaolon ajan. Muistitietotutkimuksen määritelmästä ei tästä huolimatta ole päästy täydelliseen yhteisymmärrykseen. Sen perimmäisenä tavoitteena on kuitenkin nostaa esille muistelijoiden näkemyksiä menneisyydestä, kun taas tutkijan tehtävänä on tulkita näitä. (Fingerroos & Peltonen 2006, 7, 10.) Muistitietotutkimus mahdollistaa aiheen tutkimuksen todella läheltä tarkasteltavaa kohdetta. Muistitietotutkimuksessa on tarkoin otettava huomioon tiedon subjektiivisuus, sillä keskiössä on haastateltavien subjektiivinen kokemus. (Pöysä 2021.) Muistitieto on samalla niin yksilöllistä kuin sosiaalistakin, minkä vuoksi sen avulla tuotettu tieto on yleistettävissä. (Hieta 2015, 88.) Koen muistitietotutkimuksen otolliseksi tutkimukseeni kokemuksien vaihtelevuuden vuoksi, sillä eroavaisuuksien avulla pystyn pohtimaan mitkä seikat ovat voineet vaikuttaa muistelijoiden vastauksiin ja kokemuksiin.

Laadullinen sisällönanalyysi soveltuu hyvin haastattelujen analyysiin, sillä huomio kohdistuu aineiston sisältöön, tässä tapauksessa siihen mitä haastateltavat itse kertovat. Sisällönanalyysi ei perustu mihinkään yhtenäiseen menetelmäoppiin, minkä vuoksi sen tekemiselle ei ole tarkkoja sääntöjä. Laadullisessa sisällönanalyysissä hyödynnetään kuitenkin tutkijan tekemää koodausta, jonka avulla aineistosta on mahdollista tunnistaa ja eritellä tutkimukselle hyödyllisiä puolia. Koodauksen on oltava perusteellista ja systemaattista. (Vuori 2021.) Hyödynnän aineiston koodauksessa lähilukua, mikä tarkoittaa mahdollisimman perusteellista ja yksityiskohtaista aineistoon perehtymistä. Lähiluvussa aineiston lukeminen jaetaan useaan eri vaiheeseen ja aineistoa käsitellään monessa eri osassa, erilaisista näkökulmista. Tämän prosessin avulla aineistosta nousee esille uutta olennaista tietoa, joka olisi muulloin voinut jäädä huomaamatta. (Tieteentermipankki n.d.) Koodauksen avulla esiin nousevia elementtejä on mahdollista verrata, analysoida sekä tulkita (Vuori 2021). Kokemusnäkökulmalle tyypillisesti pyrin lähestymään keräämäni aineistoa mahdollisimman avoimin mielin ja kirjoittamalla nostamaan haastateltavien näkökulmia esiin parhaani mukaan. (Jokinen 2021.)

Olen tutkimuksessani kiinnostunut pohtimaan naistyöntekijöiden yhteisöllisyyden kokemuksia kulttuurianalyysin näkökulmasta. Haluan pohtia, miten sosiaalinen toiminta ja kulttuuriset rakenteet ovat vaikuttaneet työntekijöiden kokemuksiin ja näkemyksiin. Määritän kulttuurianalyysin Billy Ehnin ja Orvar Löfgrenin kulttuurianalyysiä käsittelevän teoksen ”Kulturanalyser” (2001) avulla. Kulttuurianalyysiin kuuluu vahvasti kulttuuristen stereotyyppien ja vakiintuneiden ajatusmaailmojen kyseenalaistaminen ja siitä on kehittynyt tärkeä osa kulttuurien tutkimusta (Ehn 2014, 63; Ehn ja Löfgren 2001, 7, 169).

Kulttuurianalyysin yksityiskohtainen määrittelemine on kuitenkin melko haastavaa, sillä eri

tieteenaloilla sitä lähestytään eri tavoilla, eikä sen tekemiseen ole selkeää menetelmäoppia. Kulttuurianalyysi on pohjimmiltaan kuitenkin luovaa ja sen perimmäisenä pyrkimyksenä, ilmiöiden kyseenalaistamisen lisäksi, on ihmisten kokemusten sekä todellisuuden kuvaaminen ja tulkitseminen. (Ehn ja Lögren 2001, 145, 169.)

1.7 Eettiset kysymykset

Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet toimivat tutkimukseni ja sen etiikan selkärankana. Koko tutkimuksen ajan, minun on oltava rehellinen, avoin ja tehtävä eettisesti kestävä ja ennakoivaa tutkimusta. Tärkeää on huomioida tutkimuksen mahdolliset vaikutukset ajoissa ja pohtia miten niitä olisi mahdollista ennakoida. Tällainen ennakointi varmistaa tutkimukseni mahdollisten harmien minimoinnin ja tutkimuksen mahdollisimman sujuvan kulun. Tutkimuksessa on pyrittävä ottamaan huomioon myös haastattelijan ja haastateltavan välillä vallitseva valtasuhde ja sen mahdolliset vaikutukset tutkimukseen ja sen tuloksiin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Hyvin oleellinen osa tutkimusetiikkaa on haastateltavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Jo ennen varsinaisia haastatteluja, on varmistettava, että olen informoinut haastateltavia riittävän perusteellisesti. Tämän varmistukseni kerroin haastateltaville selkeästi tutkimuksen tarkoituksesta, ajoituksesta sekä etenkin luomieni aineistojen elinkaaresta, käytöstä ja loppusijoituksesta. Osallistujille on kerrottava näistä myös kirjallisessa muodossa, sellaisella kielellä, jota he ymmärtävät, jonka lisäksi heille on toimitettava tietosuojailmoitus. Tutkimuksen osallistumisen vapaaehtoisuutta on myös korostettava. Haastateltavilla on, tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, oikeus vetäytyä tutkimuksesta, mistä tahansa syystä. Heillä on myös oikeus päättää olla vastaamatta esittämiini kysymyksiin, jos niin tahtovat. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Tekemiäni haastatteluja ei arkistoida, vaan niistä syntyneet aineistot tuhoaan tutkimuksen valmistumisen jälkeen, poissulkien itse valmistuva tutkielma. Tämä tukee anonymisoinnin onnistumista. Suuri tutkimuseettinen aspekti tutkimuksessani onkin haastateltavien haastattelujen anonymisointi. Aineistoista on kirjoitettava siten, ettei haastateltavia pysty tunnistamaan tutkimuksesta. En kirjoita haastateltavista heidän oikeilla nimillään tai kerro muita, tutkimuksen aiheeseen kuulumattomia seikkoja. Anonymisoinnin ja henkilösuojan vahvistamiseksi käytän haastateltavista pseudonyymejä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Valitsin haastateltavien pseudonyymit mahdollisimman satunnaisesti, jotta niitä ei pystyisi yhdistämään haastateltaviin millään tavalla.

Tutkielmassani on myös otettava huomioon tekemiäni haastattelujen suppeus. Kokemuksen yksilöllisyyden vuoksi on tiedostettava, että tutkielmani sisältää vain rajatun näkökulman monista mahdollisista kokemuksista (Enges, Mahlamäki ja Virtanen 2015, 61).

Tutkimuksessa on otettava huomioon myös oma asemani tutkijana. Olen kotoisin alueelta, ollut töissä alueen historiaa käsittelevässä näyttelyssä ja tuttaviani työskentelee tänäkin päivänä Kauttuan paperitehtaalla. Toinen haastateltavista on myös tuttavani sukulainen. On tärkeää pohtia näiden mahdollisia vaikutuksia tutkimukseni kulkuun sekä tutkimuksessa tekemiini johtopäätöksiin. On myös otettava huomioon mahdolliset ennakkoluuloni naistyöntekijöiden yhteisöllisyyden kokemuksista sekä tehtaan yhteisön kokonaisvaltaisesta luonteesta.

2 Analyysi ja tulkinta

2.1 Asema yhteisössä ja yhtiön merkitys

Kauttualla sijaitsevilla tehtailla on niiden pitkän historian aikana ollut suuri merkitys siellä työskenteleville ihmisille sekä heidän perheilleen. Työn, palkan ja asumisen lisäksi Hannelen mukaan A. Ahlström Osakeyhtiö mahdollisti työntekijöilleen monenlaisia etuuksia ja palveluita, kuten puhelinliittymiä, lehtitilauksia ja terveydenhuoltoa. Maarit kertoo myös ostaneensa puolisonsa kanssa yhtiöltä omakotitalon. Hänen mukaansa uransa alkuaikana tehdas antoi työntekijöille matkarahaa ulkomaan ja kotimaan sisäisiin matkoihin, mikä mahdollisti esimerkiksi työntekijöiden teatteri- ja tehdasvierailut. Urheilulliset palkinnot ja kilpailut olivat tapoja, joilla Maaritin mukaan A. Ahlström Osakeyhtiö pyrki palkitsemaan työntekijöitään. Yhtiö mahdollisti myös monenlaisen kerhotoiminnan tarjoamalla tiloja niiden järjestämiselle. Hannele kertoo kokeneensa tämän merkittävänä yhteisöllisyyden rakentajana.

Maarit kuvailee aikaa, jolloin yhtiö oli tiiviimmässä kontaktissa työntekijöidensä kanssa, hyväksi vanhaksi ajaksi ja korostaa kuinka A. Ahlström Osakeyhtiö piti huolta omista työntekijöistään. Tehdasta pidettiin vahvasti työntekijöiden omana: ”Meidän tehdas se oli juu.”, Maarit luonnehtii. Työntekijöiden tiivis vuorovaikutus korostui myös siinä, kuinka Hannelen mukaan terveysasemalla työskentelevälle terveydenhoitajalle soitettiin useimmiten suoraan kotiin. Ihmiset olivatkin tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään.

Haastattelujen perusteella ryhmähengen ja yhteisöllisyyden voi sanoa olleen tehtaiden sisällä kokonaisuudessaan hyvä. Maarit kuvailee haastattelussaan osastollaan vallinnutta ryhmähenkeä: ”Se oliko tämmöstä ko tartti urakal tehrä ni täyty puhaltaa kaikkie samaa hiilee. Se on tämmöstä et siin on jokasel vähä niinko oma lehmä ojassa.” (H2) Hän myös korostaa, ettei hänen koskaan tarvinnut jännittää töihin menoa. Hannele nostaa esille paikallisuuden ja kokonaisuudessaan kotimaisuuden merkityksen työnteossaan ja koetussa yhteisöllisyydessä. Hän kertoo työn olleen monelle sydämen asia ja monen tunteneen ylpeyttä työstään. Hannele kertoo vieneensä työaikanaan aina kylään mennessään mukanaan Euran Paperissa valmistetun pakkauksen kahvia. Hän valitsi kaupassa mielestään hienoimman paketin ja varmisti aina sen valmistuspaikan paketin takaosan taitoskohdassa olevasta nuppineulan kärjen kokoisesta A-kirjaimesta. Hän kertoo kokemastaan ylpeydestä viedessään paketin ja samalla ”Terveisii Kauttualta!”

Maarit kertoo Kauttuan paperitehtaalla olleen hyvä tietoverkosto, jonka avulla ihmiset tiesivät tehtaan ja sen työntekijöiden henkilökohtaisista elämistä ja asioista. Hän kertoo tämän korostuneen etenkin hänen työuransa alussa. Tämä selittyi juoksevan juomaveden puutteella:

Ko mentiin aamusten töihin ni joku joutui sit, lähti hakemaa vettä, ku sin ei tullu ruokavesi taik juomavesi. Ni sen täyty lähti rattaitten kans hakemaa sit sielt tallilt vettä ja sit ko se kulki kaikki vesipisteet kato ja siin sit vähä pysäs siinä. Aina kuulu jottai jostai ja se men seuraavaa. Se oli semmone niinko aamuposti ko sielt tuli. (H2)

Tämä jatkui Maaritin mukaan ainakin muutaman vuoden, mutta juoksevan veden saavuttua tämä tapa loppui.

Yhtiön järjestämän vapaa-ajan toiminnan vähentyessä ammattiyhdistysten merkitys kasvoi. Hannelen mukaan vapaa-ajan järjestetty toiminta perustuikin pitkälti ammattiyhdistysten toimintaan, etenkin 1970–1980-luvuilla. Ammattiyhdistystasolla järjestettiin hänen mukaansa esimerkiksi ulkomaanmatkoja, urheilutapahtumia sekä saunailtoja. Toiminnan lisääntymisen taustalla oli vuonna 1969 perustettu Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK. SAK:n verkkosivujen mukaan ennen keskusjärjestön perustamista, toimi samalla nimellä Suomen Ammattiyhdistysten keskusliitto. Tämän keskusliiton toiminta-aikana, vuonna 1940, työnantajien edustajat tunnistivat ammattiyhdistysliikkeen neuvotteluosapuoleksi. Tästä lähtien ammattiyhdistysliike on ollut huomattavassa osassa eri alojen työehtojen sopimista. (SAK n.d.) Hannelen mukaan poliittinen vakaumus oli merkittävä tekijä ammattiyhdistysten toiminnassa, muttei avaa asiaa enempää. Maarit työskenteli Kauttuan paperitehtaalla tänä ammattiyhdistysten toiminnan aktiivisena aikana, mutta osallistui vapaa-ajan toimintaan melko harvoin. Hän kuvailee kuitenkin osallistuneensa yhtiön kautta järjestettyihin Euroopan mestaruuskisoihin, mutta ei tarkenna mikä laji oli kyseessä. Hän muistelee perustaneensa työuransa alkupuoliskolla perhettä, mihin suurin osa hänen ajastaan kului.

Maaritin mukaan monet yhtiön puolesta saadut etuudet vähenivät vähitellen. Tätä selittää Hannelen mukaan Euran paperiteollisuuden vähittäinen kansainvälistyminen, mikä vaikutti merkittävästi hänen mukaansa myös tehtaan yhteisön dynamiikkaan. Huomio yhteisöstä vaihtui hiljalleen kansainvälisempään talouskeskeiseen toimintaan. Niin ylemmät toimihenkilöt kuin myös tehtaan muut työntekijät vaihtuivat lisääntyvässä määrin ulkopaikkakuntalaisiin. Hannelen mukaan esimerkiksi talousjohtajan vaihtuminen tamperelaiseen oli yksi käännekohdista yhteisön muutoksessa. Hän kokee tämän merkityksellisenä, sillä paikallisuus ja alueen historia eivät olleet ulkopaikkakuntalaisille yhtä

tärkeitä kuin paikallisille. Tämä näkyi hänen mukaansa melko selkeästi. Tätä vahvistivat A. Ahlströmin Osakeyhtiön omistuksien ja osakkeiden myynti tehtaalta sekä sen ympäristöstä. Hannele kertoo uskovansa yhteisöllisyyden vähenemisen liittyvän myös siihen, että työntekijät alkoivat viettää yhä vähemmän aikaa keskenään ulkopaikkakuntalaisten lisääntyessä.

Koen Euran paperiteollisuuden työyhteisön muovautuneen kärjistyneemmin pääomatavoitteiseksi tuotanto-organisaatioksi yhtiön ja työntekijöiden välisen kontaktin vähentyessä. On toisaalta huomioitava, että tehtaiden omistajien pääoman kasvattaminen on aina niiden historian aikana ollut toiminnan ja tuotannon keskiössä. Työnteko ja samalla koettu yhteisöllisyys kuitenkin muuttuivat vuosikymmenten kuluessa, paikallisuuden, historian ja sukulaissuhteiden merkitysten vähentyessä. Yhtiön etääntyessä sen työntekijöiden elämistä, vapaa-ajan toiminta vaihtui Hannelen mukaan työyhteisön ajoittaisiin virkistäytymispäiviin. Hän kertoo, miten hänen uransa alkuaikoina työporukalla järjestettiin 2–3 kertaa vuodessa sauna- tai grillausiltoja, mutta nämä vähenivät vuosien mittaa ja vaihtelivat vahvasti eri osastojen välillä. Samalla ulkopaikkakuntalaisten työntekijöiden osuuden lisääntyessä vanhan ruukinalueen läheisyyteen muodostunut työntekijöiden asuinalueiden muodostama keskus menetti merkitystään. Uskon tämän vaikuttaneen niin paikallis- kuin kyläyhteisön merkitysten vähenemiseen.

Haastateltavat toteavat suurimman osan työntekijöistä tehneen pitkiä työuria tehtailla. Molemmat haastateltavista työskentelivät itsekkin Euran paperiteollisuudessa ainakin 25 vuotta. Myös Vanha-Similä toteaa monen Forssan Finlaysonin tehtaalla työskennelleen aloittaneen työnsä nuorena ja työuran jatkuneen pitkään, eläköitymiseen asti. Tehtaille joskus myös yksinkertaisesti vain ajautui. (Vanha-Similä 2017b, 83–84.) Näin Hannele kuvailee käyneen hänelle. Hän pääsi Euran Paperiin kesätöihin ja saatuaan vakituisen paikan hän jäi tehtaalle töihin. Pitkien työurien yleisyydestä huolimatta tähän oli poikkeuksia. Maarit kuvailee kuinka hänen työaikanaan tuli hetkellinen kausi, jolloin erityisesti nuoria lähti tehtaalta ja muutti Ruotsiin töiden ja paremman palkan perässä. Maarit kertookin tehtailla olleen työvoimapulaa hänen uransa alussa 1960-luvulla, jonka aikana tehtaille tuli enenevässä määrin ulkopaikkakuntalaisia töihin. Yhtiö järjesti tällöin kauempana asuville työntekijöille kyydin töihin ja takaisin. Myös Hannele kuvailee työaikanaan ilmenneitä trendejä. Hänen mukaansa 2000-luvulle tultaessa vallitsi työsuuhdekulttuurin ilmiö, jossa ihmiset vaihtoivat useammin työpaikkaa. Työpaikkojen vaihtamisen yleistymisen toikin ulkopaikkakuntalaisia

töihin alueelle. Haastateltavien mukaan työntekijöiden määrä tehtailla kuitenkin väheni hiljalleen työvuosien kuluessa.

Hannele kuvailee oman työuransa yhtä ensimmäistä työpistettä melko hurjaksi, sillä työnjohtajan työpiste oli kaiken muun keskellä ja seinät olivat lasia. Työnjohtaja näki pisteeltään kaiken ja osastolla työskenteli runsaasti tapoihinsa kangistuneita vanhanaikaisia, useimmiten tiukkoja ”virkailijoita”. Hän kertoo kyseisellä osastolla heti oppineensa mitä työnteko oli. Hän myös kertoo tehtaalla työskentelynsä alkuajoista ja siitä, kuinka osa vanhemmista työntekijöistä oli vahvasti kiinni hierarkkisessa työmaailmassa. Hänen mukaansa asioista ei esimerkiksi valitettu, vaikka jokin olisi harmittanut. Hänen mukaansa monella vallitsi ajatusmaailma, jonka mukaan asioita ei ollut tarve muuttaa, sillä niin oli tehty myös viimeiset 30 vuotta.

Hannele tuo esille työaikanaan käytettyjä vanhentuneita menetelmiä ja todella tarkkoja aikatauluja. Hän kokee työturvallisuuden eteen otetut askeleet esimerkiksi hieman liiallisiksi. Hän kertoo saaneensa työtehtäväkseen arvioida tehtaan puolella työskentelevien mahdollisia vaaraskenaarioita, minkä hän kertoo voineen vaikuttaa muiden työtä arvostelevalta. Hannele kokee tämän samaan aikaan kuitenkin tuoneen ihmisiä yhteen, sillä he huolehtivat toistensa turvallisuudesta ja tapaturmat olivatkin melko harvinaisia. Hänen sanojensa mukaan, monet kuitenkin myös kyllästyivät tähän yliammuntaan, mikä aiheutti kireyttä työpaikalla.

Kiitollisuus korostuu molemmissa haastatteluissa. Hannele kuvailee olleensa onnekas, kun sai kokea yhtiön toiminnan mahdollistaman tiiviin yhteisöllisyyden rippeet niin lapsuudessaan kuin myös työuransa alussa 1990-luvulla. Maarit kuvailee työllistymistään Kauttuan paperitehtaalte taas suurena lottovoittona. Hänen mukaansa 1960-luvulla työpaikkoja avautui tehtaalla melko harvoin pitkien työurien vuoksi ja kokee sen takia olleensa onnekas saadessaan työpaikan.

2.2 Sukupuolen merkitys

Sukupuolen merkitys näyttäytyi haastatteluissa hieman ristiriitaisesti. Molempien haastateltavien vastauksista nousivat kokemukset hyvin miesvaltaisesta maailmasta ja tehtailla työskentelikin paljon miehiä. Miesvaltaisuus kuitenkin poikkesi haastateltavien mukaan suuresti osastojen välillä. Hannele kertoo kokeneensa tytöttelyä, varsinkin työuransa alussa työskennellessään miesvaltaisella osastolla. Hän kuvailee myös, miten hänet esiteltiin uudella osastolla, siellä työskentelevien muiden työntekijöiden, tässä tapauksessa usean

vanhemman miehen ”uutena äitihahmona”. Hän kuvailee tuntemaansa epäluuloa sekä epämukavuutta tapahtuneesta. Hän kertoo myös kokemastaan, eräänlaisesta nimettömyyden tunteesta, joka juurtui hänen äitinsä työsuhteesta tehtaalla. Monet tiesivät heidän sukuyhteydestään ja Hannelea kutsuttiin äitinsä tyttäreksi, jättäen hänen oman nimensä ajoittain huomiotta.

Maarit kertoo osastoilla työskennelleen enemmän naisia hänen aloittaessaan työt 1960-luvulla. Naistyöntekijöiden määrä kuitenkin väheni merkittävästi tämän jälkeen. Maarit kertoo tähän vaikuttaneen ajatusmaailman, jonka mukaan naiset eivät sopineet vuorotöihin. Heidän työskentelyään ei näin nähty sopivana paperitehtaalla, jossa tehtiin vuorotöitä. Naisten kodin ulkopuolinen työnteko alkoi Suomessa usein tehdastyöskentelystä. Naisille sopivaksi katsottiin erityisesti tekstiiliteollisuus, sillä heillä uskottiin olevan tähän sopivaa näppäryyttä ja kokemusta. Raskaamman teollisuuden, kuten metalliteollisuuden katsottiin taas olevan miesten alaa. (Vanha-Similä 2020, 43.) Ammattiyhdistysten tarkoituksena on esitetty tänä aikana olleen miesten palkkojen nostaminen sille tasolle, ettei naisten olisi taloudellisesta näkökulmasta pakko käydä töissä. Juuri 1960-luvulla naisten elämien ajateltiin pitkälti rakentuvan perheen ja kodin muodostamisessa raameissa. Tämä ajatusmalli muuttui hiljalleen kuitenkin jo 1970–1980-luvuille tultaessa (Kasvio & Piispa 1985, 99, 103) ja haastateltavien mukaan tehtailla työskenteli merkittävästi myös naisia. Ammattiyhdistykset olivat 1980-luvulle asti miesjohtoisia, mutta naisten toiminta niissä lisääntyi hiljalleen pitkien 1900-lukua. Suomen ammattiyhdistysliikkeellä on ollut osansa Suomen palkkatasa-arvon, äitiysloman ja naisten työmahdollisuuksien kehittämisessä. (Olavinen 2023, 76.) Naisten vähenemiseen tehtaalta vaikutti Maaritin mukaan kuitenkin käytäntö, jonka mukaan työntekijän täytettyä 55-vuotta, oli mahdollista hakea työttömyyskortistoon. Tähän päästyään entinen työntekijä sai päivärahaa ja pääsi aikaisemmin eläkkeelle.

Naisten välinen vuorovaikutus jäi työaikana Maaritin mukaan melko vähäiseksi. Hän kertoo työvuoroja olleen yhteensä viisi, joissa jokaisessa työskenteli vain yksi nainen. Muut työntekijät hänen työvuoroissaan olivat miehiä. Naisten vähäisyys omalla osastolla johti siihen, ettei Maarit pystynyt kuvailemaan tehtaan naistyöntekijöiden suhteita kovinkaan yksityiskohtaisesti. Maarit koki oman työyhteisönsä kokonaisuudessaan kuitenkin hyvin miellyttäväksi ja tunsu että hänelle osui erityisen hyvät työkaverit. Hän korosti hyvään ilmapiiriin vaikuttanutta avointa dialogia sekä sitä, ettei työryhmässä sorrettu ketään. Maarit kuvailee satunnaisten sanaharkkojen olleen miesten keskuudessa hieman huomattavampia, mutta uskon tämän johtuneen suurimmilta osin yksinkertaisesti siitä, ettei samassa

työvuorossa työskennellyt montaa naista samaan aikaan. Hannele kuitenkin nostaa esille osastojen välisiä eroja, erityisesti siinä, että jotkin osastot olivat taas naisvaltaisia.

Hannelen vastaukset myötäilevät myös kuvaa hyvästä työyhteisöstä. Hän kuitenkin toteaa tehtaalla työskentelyn olleen ”kova koulu nuorena naisena”. Hannele kuvailee, miten hän tunsi nahoissaan nuoruutensa, mutta korostaa kuitenkin tehtaan antamia mahdollisuuksia ja tapaa, joilla se otti hänet siipiensä suojaan ja mahdollisti kasvamisen. Maarit kertoo taas sopeutuneensa tehtaalle hyvin nuoruutensa vuoksi. Hän kuvailee työkaveriensa antamaa tukea ja kertoo, miten hän ei olisi pärjännyt ilman tätä tukea.

2.3 Luokan ja työnimikkeen merkitys

Työntekijöiden väliseen yhteisöllisyyteen voi haastattelujen perusteella sanoa vaikuttaneen melko vahvasti työntekijän työnimike ja osasto. Työnimikkeellä tarkoitan tutkimuksessani työntekijän virallista titteliä, joka kuvaa yksilön työtehtävää yhtiössä (Suomisanakirja n.d.). Hannele korosti huomaamiaan, osittain työnimikkeistä aiheutuvia, luokkaeroja ja omaa inhoaan niitä kohtaan. Hän kuvaili haastattelussa kirjatyöntekijöiden, paperityöntekijöiden, toimihenkilöiden ja ylempien toimihenkilöiden välisiä eroja ja sitä, miten tehtaan puolella työskentelevät eivät ajoittain uskaltaneet mennä toimihenkilöiden toimistoihin asioimaan. Hannele kuvailee näiden osastojen välillä olleen eräänlainen kuilu, joka suurensi kynnystä ottaa yhteyttä toisilla osastoilla työskenteleviin. Molemmat haastateltavat kuvailivat, miten eri työntekijäryhmät eivät oikeastaan olleet tekemisissä toistensa kanssa. Hannele otaksui osastojen välisten arvoerojen, työpaikkojen määrän sekä palkkaeron vaikuttaneet koetun yhteisöllisyyden määrään ja laatuun. Etäisyyden vuoksi osastoja voisikin pitää toisistaan erillisinä työyhteisöinä.

Työnimikkeet ja asema tehtaalla vaikuttivat paljon myös järjestettävään vapaa-ajan toimintaan. Alueen työläisillä oli ollut yleinen sauna jo 1700-luvulta lähtien ja perinnettä jatkoi ja vahvisti vuonna 1946 rakennettu sauna. Toimihenkilöillä oli taas omat tilansa, kuten arkkitehti Kristian Gullichsen piirtämä sauna. (Korvenmaa 1989, 122.) Hannele kuvailee, miten paperityöntekijöillä eli paperin laminoitsijoilla ja leikkaajilla oli oma ”paperimökki”, jossa järjestettiin saunailtoja, joihin myös työntekijöiden perheet saivat osallistua. Myös ”kirjalaisilla” eli paperin painajilla oli oma kokoontumispaikkansa, nimeltään Kirjala. Eri yritysten ylemmillä toimihenkilöillä taas oli Hannelen mukaan jokavuotinen joulusauna, joka herätti tehtaiden muissa työntekijöissä hieman kateutta tapahtuman eksklusiivisuuden vuoksi.

Osapuolten kokemaan etäisyyteen vaikuttavat merkittävästi kokemukset samankaltaisuudesta. Erityisesti esihenkilöiden ja alaisten välillä samankaltaisuuden tunne rakentaa luottamuksen tunnetta sekä itsevarmuutta työyhteisössä. (Turban & Jones 1988, 233.) Osastojen sisällä ja omissa vuoroissa tunnettiin haastateltavien mukaan vahvaa yhteisöllisyyden tunnetta. Maarit kertoo, miten omalla osastollaan pystyi helposti puhumaan asioista, eikä oman pomon lähestymistä tarvinnut koskaan pelätä. Hän koki että, työntekijät otettiin aina todesta. Työntekijöiden ylennykset esihenkilön tehtäviin koettiin kuitenkin vaihtelevasti. Maaritin mukaan tämä herätti toisaalta kateutta, mutta samalla madalsi kynnystä puhua asioista avoimesti, sillä esimiehet olivat jo ennestään tuttuja. Hannelen mukaan osastojen sisällä koettiin kuitenkin myös eriarvoisuutta. Tämä johtui hänen mukaansa vuorotyöstä ja päivävuoron tuomista eduista, joista muut vuorot jäivät usein paitsi. Esimerkkinä eriarvoisesta kohtelusta toimii myös se, että yhtiön vähentäessä työntekijöiden asuntojen rakentamista se jatkoi silti toimihenkilöiden asuinrakennusten rakentamista (Korvenmaa 1989, 117).

Maarit kuvailee osastojen olleen täysin omia maailmojaan. Toisten osastojen työntekijöitä näki joskus ruokatauoilla ja matkalla töihin, mutta muuten eri työajat ja reitit erottivat osastojen työntekijät toisistaan. (Ks. Vanha-Similä 2017b, 99, 101.) Maaseudun tehdasyhteisöissä vallitsi pitkään 1900-luvun lopulle melko tarkka hierarkkinen järjestys, jota piti yllä työntekijöiden väliset työtehtävien eroavaisuudet (Vanha-Similä 2017b, 99). Maarit kuvailee tehtaiden ja niiden työntekijöiden välillä vallinneen eräänlainen kastijako, johon liittyivät ennakkoluulot osapuolten välillä. Kahtiajakoon liittyi voimakkaasti Maaritin mukaan palkkaa sekä työnkuvaa koskevat eroavaisuudet sekä yksinkertaisesti se, etteivät työntekijät olleet kovinkaan paljoa tekemisissä. Maaritin mukaan Euran Paperin työntekijät saivat myös enemmän palkkaa kuin Kauttuan paperitehtaan työntekijät, mikä aiheutti jälkimmäisen työntekijöissä hieman katkeruutta. Kauttuan paperitehtaalla työskennellyt Maarit kuvaileekin, miten ”meidän” tehdas asenne jätti ulkopuolelleen Euran Paperissa työskennelleet.

Tehtaiden työntekijöiden välisiin ennakkoluuloihin ja asenteisiin vaikuttivat merkittävästi Kauttuan paperitehtaan ja Euran Paperin tuotantojen hiljattainen erkaantuminen erillisten toimipisteiden sekä tuotteiden erikoistumisen myötä. Yhtiöt olivat silti hyvin riippuvaisia toisistaan ja toimivat pitkään saman johtohenkilön alaisuudessa. Vuonna 1967 yksiköt kuitenkin jaettiin lopullisesti erilleen, jolloin niistä tuli saman konsernin alaisia itsenäisiä osia. (Korvenmaa 1989, 123.) Tämä kahtiajako näkyi Maaritin mukaan vahvasti.

Tehtaiden työntekijöiden väliset erot olivat Maaritin mukaan hiljainen totuus, josta ei useinkaan puhuttu. Maarit kuvailee tehtaiden välisiä eroja seuraavanlaisesti: ”Siel tehti sit tätä kappaletavaraa enemmän ja ei siel ollu mittään semmosta ronskimpaa työtä mitä vanhal tehtaal tehti. Et olisiks se sit tehny et tual tehti ruumiillist enemmän.” (H2) Tämänlaiset ennakkoluulot ”oikean” työn tekemisestä vaikuttivatkin suuresti osastojen välisiin suhteisiin ja koettuun yhteisöllisyyteen. Maarit kuitenkin korostaa myös Euran Paperissa tehdyn työn fyysisyyttä: ”Tai kyl maar tuallaki [Euran Paperissa] ruumiillist tehrää, kyl ne raskait tietenki on ollu neki työt, mut kumminki eri taval.” (H2) Niina Lappalainen kuvailee artikkelissaan ”Pilaa vai peliä? Miesten ja naisten välinen seksuaalihuumorit työyhteisössä” tekemäänsä haastattelua, jossa konttorissa työskennelleet haastateltavat muistelevat työaikojaan. He kertovat, kuinka heitä kutsuttiin aliarvioiden ”kynään nojailijoiksi” työnsä luonteen vuoksi. Vastaavasti he kuvailivat myös vallinnutta ilmapiiriä koskien tehtaan osastojen välistä leikkimielistä köydenvetokilpailua. He kuvailevat kuinka heidän osastonsa esihenkilö kannusti heitä sanomalla, että ”äly voitti voiman”. (Lappalainen 2008, 61.) Kaikki osapuolet näin pitivät ennakkoluulojen ylläpitämiä asenteita elinvoimaisina. Uskon tämän pitäneen paikkansa myös Euran paperiteollisuudessa.

Haastattelujen perusteella myös asuinpaikalla ja paikallisuudella oli suuri vaikutus syntyneiden suhteiden luonteeseen sekä yleisiin vuorovaikutustilanteisiin. Maarit ei ole alun perin Eurasta, minkä hän kokee vaikuttaneen tehtaalla syntyneisiin suhteisiin. Hänen mukaansa tehtaalla työntekijöistä suurin osa oli sukua jollekin toiselle työntekijälle. Monilla työntekijöillä olikin pitkät suhteet toistensa kanssa ja olivat näin läheisiä. Monet olivat kasvaneet yhdessä ja käyneet samaa koulua sekä asuivat lähellä toisiaan, kuuluen näin niin samaan paikallis- kuin kyläyhteisöönkin. Tehtaille pääsi töihin Maaritin mukaan helpommin juuri sukulaisen tai muun tuttavien avulla: ”Monta sellast sukupolvee ku kaik oli sukkuu toinen toisilles, oli ollu mummut ja oli ollut äitit ja isät ja kaik siäl töissä. Lapsetki pääs aina.” (H2) Myös Maarit oli saanut työpaikkansa tuttavansa avustuksella ja Hannelella oli sukulaissuhteita tehtaalla. Sukulaissuhteiden merkitys oli ilmeistä myös monissa muissa tehdasyhteisöissä Suomessa. Tämä oli keskeistä esimerkiksi Finlaysonin tehtaalla Forssassa. Vanha-Similän mukaan työnhakutilanteissa tuttavien ja sukulaisten suositukset vaikuttivatkin tehtyihin valintoihin rekrytointitilanteissa. (Vanha-Similä 2017b, 83, 85.)

Perheiden ja sukujen keskuudessa historian läsnäolo oli Hannelen mukaan tärkeässä osassa koettua yhteisöllisyyttä. Historiasta puhuttiin ja ihmiset tiedostivat sen merkityksen ja vaikutukset yhteisössään. Yhteistä historiaa pidettiin erityisen tärkeänä. Koen historialla

olleen merkittävä osa yhteisöllisyyden rakentumisesta. Hannele kertoo historian menettäneen merkitystään paikallisuuden vähentyessä: ”-kun porukkaa alko tulemaan muualta, kun Euran alueelta ni se aina pala palalta murtu se semmonen historiasta ponnistaminen-” (H1). Ylpeys oman asuinpaikan ja sukujuurten historiasta on tuonut yhteisön jäseniä yhteen ja rakentanut yhteisöllisyyttä merkittävästi. Koen tämän ylpeyden ja historian olevan vahvasti liitoksissa paikallisyhteisön symboliseen yhteisöllisyyteen. Ihmiset tunsivat sukunsa sekä asuinalueensa historian hyvin ja Hannelen mukaan tehtailla oli omanlaisensa status, joka on nyt hiljalleen kuitenkin vähentynyt. Uskon yhdessä koetun ylpeyden vahvistaneen työntekijöiden keskuudessa koettua yhteisöllisyyttä. Haastattelujen perusteella yhteisöllisyys näyttäisi olleen vahva vielä haastateltavien työaikanaanakin, mutta se on vähitellen heikentynyt.

Maaritin mukaan myös ulkopaikkakuntalaiset otettiin kuitenkin hyvin mukaan työporukkaan. Uskon tämän siitä huolimatta vaikuttaneen syntyneiden suhteiden laatuun. Maarit kertoo muodostaneensa parhaiten suhteita muihin työntekijöihin, joilla oli juuria samoissa paikoissa, kuin hänellä itsellään. Paikallisuuden merkitys näkyi yhteisöllisyyden rakentajana Maaritin mukaan erityisesti työmatkoilla, jolloin samalla alueella asuvat työntekijät kulkivat töihin ja töistä yhtä matkaa. Hän muistelee tätä lämmöllä: ”Siit saa paljon ittelles. Ettei se oo sitä yksin puurtamista et ko sä saat jakkaa sitä jonkun kans. Et kyl sielä oli monen näköstä hauskaa.” (H2)

2.4 Kokemukset yhteisöllisyydestä töiden jälkeen

Vanha-Similä toteaa Forssan tehdasyhteisön arkea käsittelevässä väitöskirjassaan: ”Työ oli monille työntekijöille elämää rytmittävä ja määrittävä elementti, joka merkittävällä tavalla ohjasi perheiden arkea.” (2017b, 95.) Työnteon arvostus näkyikin suuresti 1900-luvun Suomessa monen arvomaailmassa ja työttömyys nähtiin usein miltei häpeällisenä asiana. Työnteon arvostuksen ja siitä saadun palkan vuoksi ihmiset usein pyrkivät siirtymään työmaailmaan suhteellisen nopeasti jatkokoulutuksen sijaan. (Vanha-Similä 2017b, 84, 95.) Tämä tuli esiin myös Maaritin haastattelussa ja hän kertoo menneensä itsekin jatkokoulutuksen sijaan töihin. Hän nosti esiin tätä nuoruudessaan vallinnutta ajatusmaailmaa, jonka mukaan työpaikan saaminen oli tärkeämpää kuin koulutuksen jatkaminen.

Maarit toteaa nykyisen työskentelykulttuurin olevan melko erilaista hänen Kauttuan paperitehtaalla kokemaansa verrattuna. Maarit pohtii, miten nykyään työpaikan vaihtaminen on entistä helpompaa ja hän uskoo tämän johtuvan siitä, että nykyään ei niin sanotusti putoa tyhjän päälle, sillä esimerkiksi valtiolta on mahdollista saada erilaisia tukia, joita ei Maaritin

työuralla 1960-luvulta lähtien niinkään ollut. Esimerkiksi työttömyysturvaa uudistettiin merkittävästi vasta 1980-luvulla (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö n.d.) ja jatkokoulutautumisen usein mahdollistama nykytuotoinen opintotuki esiteltiin vasta vuonna 1972 (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.). Hän kuvailee, kuinka työmahdollisuuksia oli myös vähemmän kuin nykyään. Maarit luettelee työllistymismahdollisuuksiksi tehtaan lisäksi, kaupat, baarit sekä lastenhoidon.

Maarit kertoo, ettei kadu aikaansa Kauttuan paperitehtaalla lainkaan. Hän piti erityisesti vuorotöistä, eikä olisi vaihtanut päivätöihin edes mahdollisuuden tullen. Hannele kertoo ajan tehtaalla muokanneen merkittävästi häntä ihmisenä. Hän kuvailee turvallisuusajattelua, jota korostettiin tehtaalla, etenkin Euran Paperin loppuvuosina. Asema ja työ tehtaalla koettiin yleisesti vankoiksi, eikä työpaikan mahdollista menetystä tarvinnut pelätä. Hannele kertookin kokeneensa työpaikan turvaksi muun elämän myllerryksessä, esimerkiksi lasten syntyessä vakituinen työpaikka toi hänelle mielenrauhaa. Hänen mukaansa Euran Paperin loppuminen ei tullut kuitenkaan loppujen lopuksi yllätyksenä. Hannele tuo esiin myös mielipiteensä Euran Paperissa tehdyistä muutoksista ja niiden harmillisesta vaikutuksesta vähentyvään yhteisöllisyyden tunteeseen. Hannele toteaa, että muutokset olivat toisaalta välttämättömiä, sillä ilman niitä toiminta olisi jämähtänyt, vaikka uudistuksilla olikin haitallisia vaikutuksia tehtaan sisällä koettuun yhteisöllisyyteen.

Haastateltavat kertovat pitävänsä edelleen ajoittaista yhteyttä vanhoihin työkavereihinsa. Maarit kertoo olevansa yhteyksissä yhden vanhan työkaverinsa kanssa säännöllisesti. Hän kertoo, ettei tällöin ole välttämättä kyse varsinaisesta muistelusta, vaan ”huutelemisesta”, jonka uskon tarkoittavan yleistä kuulumisten vaihtelua. Maarit toteaa, ettei muistelu ole oikeastaan koskaan ollut keskeisessä osassa hänen eläkeensa. Työvuodet jätettiin taakse eläkkeelle päästyä. Tämä vaikuttaa hänen mukaansa myös siihen, ettei hän ole ollut Kauttuan tehtaitten eläkeläisten -ryhmän toiminnassa. Hän kuvailee elämänsä olevan muualla, eikä Kauttualla tule juuri enää käytyä. Hannele kertoo taas satunnaisesta muistelusta vanhojen työkavereiden kanssa. Hän luonnehtii muistelun olevan mukavaa, erityisesti törmätessään entisiin työkavereihin sattumalta. Koen suhtautumiserojen johtuvan niin työajankohdasta, työtehtävistä kuin persoonastakin.

Hannele kuvailee töiden loppumisen jälkeisen palautumisen kestäneen vuosia, toisin kuin Maaritilla, joka pääsi Kauttuan paperitehtaalta eläkkeelle. Töiden jälkeinen yhteisöllisyyden loppuminen vaati erityistä totuttelemista ja Hannele kuvailee kokemaansa miltei orpoa oloa

seuraavassa työpaikassaan. Hänen sanojensa mukaan Euran Paperin toiminnan loppuminen pysäytti ja pakotti miettimään uudelleen, mitä omalta elämältään oikeasti tahtoi. Tehtaaseen kasvoi kiinni yli 20 vuoden aikana merkittävästi, kun hän ajelehti eri osastojen välillä. Hannele kertoo ikävöivänsä vahvaa yhteisöllisyyden tunnetta ja ilmaisee kokevansa kiitollisuutta työvuosistaan ja saamistaan mahdollisuuksista oppia ja kasvaa.

Molemmissa haastatteluissa korostui kuitenkin tyytyväisyys sekä jonkintasoinen into töiden loppumisesta. Hannelen vastauksissa korostuu helpotus sen osalta, etteivät työt enää seura a kotiin, jossa oli aikaisemmin puhuttu paljon työasioista. Hän kertoo olleensa kuin pesusieni, joka suodatti kaikkea tehtaalla tapahtuvaa, sillä myös hänen puolisonsa on työskennellyt tehtaalla. Hän koki elämänsä täyttyneen tehtaalla, kaikella siellä tapahtuneella ja kuulemallaan.

3 Johtopäätökset

Euran paperiteollisuuden naistyöntekijät ovat kokeneet yhteisöllisyyden omana työaikanaan pääasiassa hyvänä. Kokemukset ovat kuitenkin hyvin yksilöllisiä. Tehdas koettiin työntekijöiden omaksi ja tehtaalla työskentely synnytti monessa vahvaa ylpeyden tunnetta, jonka koen vahvistaneen koettua yhteisöllisyyttä. Alueen ja sen teollisuuden pitkällä historialla on ollut merkittävä vaikutus yhteisöllisyyden muodostumisessa. Työntekijät tehtailla olivat pitkään ensisijaisesti paikallisia ja ihmiset tunsivat toisensa ja alueen historian, mikä toi ihmisiä yhteen. Historian ja paikallisuuden vuoksi tehtailla oli eräänlainen statusasema, jota ihmiset kunnioittivat.

Yhtiöllä oli pitkään merkittävä vaikutus työntekijöidensä elämiin, ja aikaa, jolloin yhtiö oli tiiviissä kontaktissa työntekijöidensä kanssa, kuvaillaan haastatteluissa ”hyväksi vanhaksi ajaksi”. Osapuolten vuorovaikutuksen vähentyminen vaikutti huomattavasti yhteisöllisyyden kokemuksiin. Tähän vaikuttivat myös tehtaiden vähittäinen kansainvälistyminen ja ulkopaikkakuntalaisten määrän kasvu. Paikallisuuden merkityksen vähentyessä tulkitsen työyhteisön muuttaneen vahvasti muotoaan ja vanhojen keskuksien merkityksen vähentyneen huomattavasti. Tämä taas johti paikallis- ja kyläyhteisöjen hiipumiseen. Samalla myös tehtaiden puolesta järjestetyt ulkomaanmatkat, urheilutapahtumat sekä muu vapaa-ajan toiminta ja etuudet vähenivät. Haastateltavien työaikoina 1960–2020-luvuilla yhteisöllisyyden voikin sanoa vähentyneen merkittävästi.

Euran paperiteollisuus oli haastateltavien työaikana hyvin miesvaltaista ja työntekijöistä vähemmistö olikin naisia. Toinen haastateltavista koki työsuhteensa alkuaikoina myös työttömyyttä. Työntekijät kuitenkin tukivat toisiaan, mitä voi pitää tärkeänä yhteisöllisyyden rakentajana. Tukemisen merkitys osoittautuikin merkittäväksi erityisesti työosastojen sisällä, joissa yhteisöllisyyttä paransi yhteinen tavoite saada työt hyvin ja ajoissa tehtyä. Oman osaston sisäinen vahva yhteisöllisyys mahdollisti helpon kommunikaation hierarkkisuudesta huolimatta. Tehdas koettiin luonnolliseksi ja kannattavaksi työmahdollisuudeksi, sillä tehtailla olivat vakaita ja tarjosivat työntekijöilleen turvaa elämän mahdollisissa myllerryksissä.

Yhteisöllisyys eri osastojen ja tehtaiden välillä oli kuitenkin vähäisempää. Eri osastojen työntekijät eivät kohdanneet toisiaan kovinkaan usein erilaisten työolosuhteiden ja -tehtävien vuoksi. Tuntemattomuus selittää vallinneita ennakkoluuloja, jotka vahvistivat samalla oman osaston sisäistä ryhmähenkeä. Koetussa yhteisöllisyydessä korostuikin osastojen ja tehtaiden

väliset etäisyydet ja ennakkoluulot, jotka osittain johtuivat myös palkkaan liittyvistä eroavaisuuksista. Yhteisöllisyyteen vaikuttivat erityisesti asuinpaikka ja paikallisuus, työasema sekä luokka. Työyhteisössä vallitsi melko vahva hierarkkinen maailma ja työnimikkeellä oli merkittävä vaikutus työntekijöiden välille syntyneisiin suhteisiin ja koettuun yhteisöllisyyteen. Esimerkiksi toimihenkilöiden ja muiden työntekijöiden välillä oli kiilu, joka piti työntekijöitä erillään.

Yhteisöllisyyden tunne ei osoittautunut vahvaksi töiden ulkopuolella. Haastateltavat eivät osallistuneet töiden ulkopuolella järjestettyyn toimintaan. Suurin töiden ulkopuolinen yhteisöllisyys näyttäytyi töiden loppumisen jälkeisenä työaikojen muisteluna. Tämäkin osoittautui hyvin yksilökohtaiseksi, sillä toinen haastateltavista korosti tämän merkitystä, kun taas toinen ei ollut kokenut muistelua kovinkaan merkittävänä osana työnjälkeistä elämäänsä. Työnjälkeinen muistelu on haastattelujen perusteella ollut melko epäsäännöllistä, mutta tapahtuessaan hyvin tervetullutta. Arvelen suhtautumisten riippuneen niin yksilön persoonasta kuin ajan työolosuhteistakin.

Näen aiheen tulevaisuuden jatkotutkimusmahdollisuudet hyvin avarina, etenkin etnologian saralla. Työyhteisöjen elämästä ja arjesta on aikaisemmin tehty runsaasti tutkimusta, mutta yksittäisten tehdasyhteisöjen laaja-alaisempi tarkastelu on jäänyt suhteessa vähemmälle. Esimerkiksi Euran paperiteollisuutta ei ole tähän mennessä tutkittu kovinkaan paljoa. Pekka Korvenmaan teos ”Kauttua: tuotanto ja ympäristö 1689–1989” (1989) keskittyy käsittelemään Euran paperiteollisuutta ennemminkin faktanäkökulmasta. Koenkin etnologisen tutkimusotteen sopivaksi aiheen laajempaan kartoitukseen, sillä kokemuksen ja arjen tarkastelu mikrotasolla tuo uutta näkökulmaa alueen ja Suomen tehtaiden historiaan.

Lähteet

Primääriaineisto

Haastattelu 1/H1 ”Hannele”, 14.10.2024. Haastattelijana Liisa Uoti

Haastattelu 2/H2 ”Maarit”, 26.10.2024. Haastattelijana Liisa Uoti

Lähdekirjallisuus

Ahlström. n.d. *History*. Viitattu 3.1.2025. [History – A. Ahlström](#).

Ehn, Billy ja Orvar Löfgren. 2001. *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerups.

Ehn, Billy. 2014. Arjen yllätyksiä – huomaamattoman etnografia ja kulttuurianalyysi.

Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto. 59–75. Helsinki: Ethnos.

Elonheimo, Aino-Maija, Sari Miettinen, Hanna Ojala ja Tuija Saresma. 2023.

Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka pähkinänkuoressa – Utopioita, hämmennystä ja uusia alkuja. Teoksessa *Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka*, toimittaneet Aino-Maija Elonheimo, Sari Miettinen, Hanna Ojala ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino.

Encyclopaedia Britannica. 2024. *Social class*. Viitattu 2.1.2025. [Social class | Definition, Theories, & Facts | Britannica](#).

Enges, Pasi, Tiina Mahlamäki ja Timo J. Virtanen. 2015. Arki, juhla ja pyhä. Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri. 61–82. Turku: Turun yliopisto.

Fingerroos, Outi ja Ulla-Maija Peltonen. 2006. Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa *Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä*, toimittaneet Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen. 7–24. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Fingerroos, Outi, Niina Naarminen ja Matti Roitto. 2019. Äänekäsluokka. Tehdastyöväen menneisyyden ja muistitiedon jäljillä. *Työelämän tutkimus* 13(3): 209–222. [Äänekäsluokka. Tehdastyöväen menneisyyden ja muistitiedon jäljillä - pdf](#).

Hieta, Hannaleena. 2015. Huldin torppa – köyhän perheen arki. Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri. 88–92. Turku: Turun Yliopisto.

Jokinen, Arja. 2021. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*, toimittanut Jaana Vuori. Tampere:

- Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 15.11.2024. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat - Tietoaarkisto.
- Jujo Thermal Kauttua – JKT. n.d. *Yritys*. Viitattu 29.10.2024. Yritys - Jujo Thermal.
- Kasvio, Antti ja Leena Piispa. 1985. Tekstiilitehdas ja sen naistyöntekijät: case-tutkimus teknisestä muutoksesta sekä naisten työstä suomalaisessa tekstiilialan tuotantolaitoksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kauttuan Tehtaitten Eläkeläiset ry. *Yhdistys*. Viitattu 31.12.2024. Kauttuan Tehtaitten Eläkeläiset ry.
- Korvenmaa, Pekka, Jüri Kokkonen ja Heimo Virnala. 1989. *Kauttua: tuotanto ja ympäristö 1689–1989*. Kauttua: Ahlström.
- Kouri, Jaana. 2017. Mitä kansatiede on? Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri. 37–38. Turku: Turun Yliopisto.
- Lappalainen, Niina. 2008. Pilaa vai peliä? Miesten ja naisten välinen seksuaalihuumori työyhteisössä. Teoksessa *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*, toimittanut Tarja Tolonen. 58–79. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Heikki. 1990. *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.
- Olavinen, Iris. 2024. Palkansaajajärjestöjen naispuheenjohtajien aktivismi vuosina 1988–1992. *Työväentutkimus vuosikirja 2023* 37(1): 76–81.
<https://doi.org/10.37456/tvt.142516>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2024. *Opintotukijärjestelmän kehitys*. Viitattu 26.12.2024. Opintotukijärjestelmän historiaa - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Pöysä, Jyrki. 2021. Muistitietotutkimus. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*, toimittanut Jaana Vuori. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 15.11.2024. Muistitietotutkimus - Tietoaarkisto.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. n.d. *Historiaa*. Viitattu 26.12.2024. Sosiaali- ja terveysministeriön historia on hiukan pidempi kuin itsenäisen Suomen historia. - Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö – SAK. n.d. *Historia*. Viitattu 2.1.2025. Historia - SAK.
- Suomisanakirja. n.d. *Työnimike*. Viitattu 10.12.2024. Työnimike - Suomi Sanakirja.
- Tieteen termipankki. n.d. *Filosofia: Hermeneutiikka*. Viitattu 5.11.2024.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneutiikka>.
- Tieteen termipankki. n.d. *Ihmistieteet: intersektionaalisuus*. Viitattu 4.11.2024.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:intersektionaalisuus>.

- Tieteentermipankki. n.d. *Lähiluku*. Viitattu 16.11.2024. [Folkloristiikka:lähiluku – Tieteen termipankki](#).
- Tieteentermipankki. n.d. *Subjektiiivisuus*. Viitattu 12.12.2024. [Filosofia:subjektiiivisuus – Tieteen termipankki](#).
- Turban, Daniel B. ja Allan P. Jones. 1988. Supervisor-subordinate similarity: types, effects, and mechanisms. *Journal of Applied Psychology* 73(2): 228–234. [1988-28200-001.pdf](#).
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. 2/2023. Viitattu 1.11.2024. [Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa](#).
- Vanha-Similä, Maria. 2017b. *Yhtiöön, yhtiöön!: lapsiperheiden arki Forssan tehdasyhteisössä 1950–1970-luvuilla*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Vanha-Similä, Maria. 2017a. Muistitietotutkimus Forssan tehdasyhteisön arjesta: Lectio praecursoria Turun yliopistossa 28.12.2017. *Elore* 24(2). <https://doi.org/10.30666/elore.79308>.
- Vanha-Similä, Maria. 2020. *Pyykkilaudasta pillereihin – Naisten arki Suomessa 1950–1970-luvuilla*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Vuori, Jaana. 2021. Laadullinen sisällön analyysi. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*, toimittanut Jaana Vuori. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 16.11.2024. [Laadullinen sisällönanalyysi - Tietoaarkisto](#).

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

- Milloin olit paperitehtailla töissä?
 - o Millä osastolla työskentelit?
- Miten kuvailisit työyhteisöä?
 - o Koitko yhteisöllisyyttä työyhteisössäsi?
 - o Entä erityisesti naisten keskuudessa?
- Olitko tekemisissä työkaverien kanssa vapaa-ajalla?
- Tulivatko työntekijät yleisesti toimeen toistensa kanssa?
 - o Minkä koet vaikuttaneen tähän?
- Millaisia yhdistäviä tai erottavia tekijöitä oli?
- Olivatko eri puolilla tehdasta työskentelevät paljon tekemisissä?
 - o Entä työn ulkopuolella?
- Millaisia kokemuksia sinulla on näistä kohtaamisista/puutteesta?
- Mitä teit vapaa-ajallasi tuona aikana?
 - o Vaikuttiko työ/-yhteisö vapaa-aikaan?
- Järjestettiinkö tehtaan työntekijöiden kesken vapaa-ajan toimintaa?
- Asuitko työaikana lähellä tehdasta/muita tehtaan työntekijöitä?
 - o Miten vaikutti yhteisöllisyyteen?
- Oliko vapaa-ajan toiminnassa/yhteisöllisyydessä asuinpaikan lisäksi esim. iällä suurta merkitystä?
 - o Entä työasemalla/työnimikkeellä?
 - o Koitko työntekijöiden välillä olleen ennakkoluuloja?
- Olivatko työkaverit pitkään samoja?
- Saatiinko tehtaan puolesta minkäänlaisia etuoikeuksia? Asuntoja, työterveyttä, lasten hoitoa...?
 - o vaikuttivatko ne mahdollisesti yhteisöllisyyteen?
- Oliko yhteisöllisyys erilaista töissä ja vapaa-ajalla?
- Oletko edelleen tekemisissä vanhojen työkavereidesi kanssa?